

Couvade Sendromu (Sempatik Gebelik)

• Doç. Dr. Ümran SEVİL*

• Araş. Gör. Oya KAVLAK**

Özet

Couvade sendromu ilk olarak 17.yy'da French Basque tarafından tanımlanmıştır ve Fransızca "couver" kelimesinden türetilmiştir. Kelime olarak "yumurtadan civ civ çıkarmak" yada "kuluçkaya yatmak" anlamına gelmektedir.

Couvade sendromu eşleri gebe kalan erkeklerin kısa bir süre sonra gebelik semptomlarını yaşamalarıdır. Bu semptomlar; CIS (gastrointestinal/mide, bağırsak sistemi) hastalıkları, karın büyümesi, iştahta değişme, kokuya hassasiyet, sırt ağrıları, bacak krampları, halsizlik, uyku yakınmaları, diş ağrısı, deride isilik, senkop (bayılma) ve kilo almamaktır. Gebeliğin bu sempatik semptomları Trethowan ve Conlon (1965) tarafından Couvade sendromu olarak isimlendirilmiştir. Couvade sendromunun psikolojik semptomları ise anksiyete, depresyon, stres, sinirlilik, ruhsal çalkalanma, vücut bütünlüğü ile ilgili endişe ve vücudun algılanmasında değişikliklerdir.

Couvade sendromu yaşayan baba adaylarına yaşadıkları bu semptomların hastalıktan daha çok ebeveynlik konusundaki yetersiz bilgilerinden kaynaklandığı açıklanmalı ve bu konuda eşlerin bilgilendirilmesi ve danışmanlık yapılması gerekir. Eğer bu sendromu yaşayan baba adayı kaygılarıyla başa çıkamıyor ise destekleyici psikoterapi önerilmeli ve sağlık kuruluşlarına sevk edilmelidir. Anahtar kelimeler: Couvade sendromu, sempatik gebelik

Abstract

Couvade syndrome, first described in the 17th Century is derived from the French Basque word "cover" which means to brood or hatch.

Men experience physical symptoms during and shortly after their wives pregnancies. The symptoms include gastrointestinal disorders, abdominal bloating, appetite changes, backache, toothache, lassitude, difficulty sleeping, . leg cramps, skin rashes, syncope, and weight gain. These "sympathetic symptoms of pregnancy" were labeled the Couvade syndrome by Trethowan and Conlon (1965). There is some evidence that the Couvade syndrome may include psychological symptoms, such as anxiety, depression, tension, irritability, nervousness and changes in perception of body space.

The couple should be helped to informatory and understand that the husband's symptoms may signal his involvement with childbearing rather than illness. If expectant father don't copy with this syndrome, he must to sent to medical center Key words: Couvade syndrome, sympathetic pregnancy

* Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD. Öğretim Üyesi

** Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD. Araştırma Görevlisi

---

• Giriş

Başarılı ana-baba olmanın ilk temel koşulu başarılı, dengeli ilişkiler kurabilen birer eş olmaktır. Geleneksel olarak, gebelik süresince baba adayının rolünün anne adayının rolü kadar önemli olmadığı düşünülmektedir. Baba adayının gebelik süresince eşine destek olması ve ailenin ekonomik rahatını sağlaması beklenir. Gebelik süresince baba adaylarından, rollerindeki beklentileri ve gereksinimleri karşılamaları beklenmektedir (1,14).

Kadınlar gebelik ve doğum sonrası dönem boyunca çeşitli fiziksel ve psikolojik semptomlar yaşamaktadırlar. Büyüyen uterus ve hormonal değişikliklerden kaynaklanan fiziksel gebelik semptomlarını hemen her kadın yaşamaktadır. Bu semptomlar; mide ekşimesi, bulantı, kusma, kabızlık/ishal, hemoroid, iştahta değişiklikler, aşırma, idrar yapmada artış, sırt ağrısı, solunum sıkıntısı, kokuya duyarlılık, deri değişiklikleri ve yorgunluktur. Doğum sonrası dönemin, en belirgin fiziksel semptomu yorgunluktur. Gebelik ve doğum sonrası dönemdeki psikolojik semptomlar; anksiyete, depresyon ve rahatsızlık duygusunun artmasıdır(1,2,3).

Erkeklerde de eşini gebeden kaldıktan sonra farklı reaksiyonlar görülebilir. Bu farklılık yaşadığı o an ki yaşam koşullarına ve babalıkla ilgili bilinmeyenlere bağlıdır. Bu durum baba adayının zıt duyguları yaşamamasına sebep olur. Bir gün baba olma fikri onun hoşuna gidip, gururlandırırken, gelecek günlerdeki artan sorumlulukları onu dehşete düşürebilir. Eğer başka çocukları/çocuğu varsa bu rol onun için yeni değildir ve maddi olanakları da yeterli ise gelecek bebek onun için harika bir şey olabilir (14).

Gebelik rolündeki kadının kabulü de onların aile ilişkilerinde yeni bir boyut yaratmaktadır. Gerçekte eşinin bakımını ve sevgisini, bebeğiyle paylaşması gerekecektir. Bu durum ilişkilerinde tehdit edici olarak görülebilir. Baba adayını ayrıca seksüel ilişkileri hakkında da endişeli olabilir ve gebelik nedeniyle düzenlemeler yapması gerektiğini düşünebilir. Kadının yaşadığı duygular ona çok karmaşık gelebilmektedir (14).

Toplumlarda erkekte babalık rolü beklentileri kültürel değerlere bağlıdır ve gebelik süresince erkekler yanlış duygular yaşayabilirler. Genellikle erkeğin gebeliği desteklemesi ve çok yakında gerçekleşecek olan babalıktan gururlanması beklenir (14).

• A - Baba Adaylarının Gösterdikleri Davranışlar

Erkekler, eşleri gebeden kaldığında genellikle aşağıdaki üç davranış kalıbını uygularlar. Bu davranışlar, çoğu durumda bilinç dışı olarak gelişir (18).

İzleyici: izleyici kalmayı yeğleyen baba adayını, duygusal anlamda kendini gebelik gerçeğinden soyutlar ve olayı sanki kendi dışındaki bir çevrede oluyormuş gibi hisseder (15,18).

Katılımcı: Katılımcı olmayı benimseyen baba adayını, duygusal ve diğer açılardan da eşiyile işbirliği içindedir. Gebelik gereğinin ve yaratmakta olduğu değişimlerin tümüyle farkındadır. Sorumluluk duygusu belirgindir (15,18)

İşlevsel: İşlevsel konumdaki baba adayını, genel olarak ilk ikisinin arasında duygusal açıdan gebeliğe uzak olmakla beraber maddesel sorumlulukların tümüyle farkındadır (18).

Anne adayının gebeliği esnasında baba adayında birincil olarak ruhsal, ileri durumlarda ise bedensel belirtilerin ortaya çıkmasına neden olabilen değişiklikler ortaya çıkabilir. Özellikle katılımcı baba gebelik ve doğum konusunda anne adayının yaşadığı kaygıları tümüyle yaşayabilir. Bu endişe kendini baş ağrısı yada bel ağrısı şeklinde dışı vurabileceği gibi gerçekte "sempatik gebelik sendromu" yada tıbbi adıyla "Couvade Sendromu" gelişebilir (18).

• B - Tanıtım

Couvade sendromu ilk olarak 17.yy'da French Basque tarafından tanımlanmıştır ve Fransızca "couvert" kelimesinden türetilmiştir, kelime olarak "yumurtadan civ civ çıkarmak" yada "kuluçkaya yatmak" anlamına gelmektedir (16,19,27,28).

"Gebeliğin sempatik semptomları" Trethewan ve Conlon (1965) tarafından Couvade sendromu olarak isimlendirilmiştir(4,10,16).

Couvade Sendromu; çocuk bekleyen baba adayında bilinmeyen fizyolojik temele dayalı olarak gebelik döneminde görülen somatik semptomların meydana getirdiği az anlaşılabilen bir fenomendir (07).

• C - Semptomlar

Erkekler de eşleri gebeden kaldıktan kısa bir süre sonra

fiziksel semptomlar yaşarlar. Bu semptomlar; GIS (gastro intestinal/mide, bağırsak sistemi) hastalıkları, karın büyümesi, iştahta değişme, kokuya duyarlılık, sırt ağrıları, bacak krampları, halsizlik, uyku yakınmaları, diş ağrısı, deride isilik, senkop (bayılma) ve kilo almaz. Couvade sendromunun psikolojik semptomları; anksiyete, depresyon, stres, sinirlilik, ruhsal çalkalanma, vücut bütünlüğü ile ilgili kaygı ve vücudun algılanmasında değişikliklerdir (10,12,13,16,27).

Couvade sendromu dışarıdan birinin fark edemeyeceği kadar hafif seyredebileceği gibi gerçek bir ruhsal bozukluk görüntüsü de yaratabilir. Couvade sendromu en hafif şekliyle erkeğin eşiyle birlikte gebelik belirtilerini yaşamasıdır. İleri durumlarda nedeni açıklanamayan baş ağrıları, sinirlilik, gerginlik, yerinde duramama, kilo alma, gaz sancıları gibi belirtiler ortaya çıkabilir (18).

İstanbul Üniversitesi Lizeyon Psikiyatrisi Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Sedat Özkan, erkeğin baba olmakla artacak sorumluluğun getirdiği kaygıların, baba kimliğiyle ilgili sıkıntıların, kendi babasıyla özdeşleşmesinin, bebeği isteyip istememe konusunda yaşadığı çatışmaların Couvade sendromuna neden olabileceğini ve Couvade sendromunun ruhsal bozukluğa dönüştüğü baba adaylarının, doğumdan sonra çocuğuyla "otistik yaşam" sürdürebileceğine dikkat çekmiştir (2,11,23).

Semptomlar, gebeliğin ilk üç ayının sonunda başlar, ikinci üç ayda artar ve doğum gerçekleşene kadar sürer(4,6). Lıpkın, Gerri, Lamb (1982)'in 267 çift üzerinde yaptıkları çalışmada; erkeklerin %22.5'inin Couvade sendromunu yaşadıklarını belirlemişlerdir. Couvade sendromunu yaşayan ve yaşamayan erkekler arasında davranışsal olarak anlamlı fark bulmuşlardır. Gebelik öncesi, gebelik esnası ve sonrasında yapılan ziyaretlerde Couvade sendromunu yaşamayan erkeklerde sabit bir düzey bulunmasına rağmen sendromu yaşayan erkeklerde, her ziyarette semptomların iki kat arttığı istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (19).

Ülkemizde Dal ve Sevil (2002)'in 150 çift üzerinde yaptıkları çalışmada; eşlerinin gebelikleri sırasında baba adaylarının, yarısından fazlasının endişe hali yaşadıkları, yaklaşık üçte birinin kendisini normalden daha iyi hissettikleri, % 28.0'inin yorgunluk ve çabuk yorulma, %26.0'sının dış yada dış eti ağrısı, %23.3'nün sık idrara çıkma, %20.0'sinin normalden daha az aktif oldukları saptanmıştır (9).

• D - Etyoloji

Couvade etyolojisi tam olarak bilinmemektedir. Antropologlar, psikiyatristler, hemşireler ve sosyologlar, kültürel baskı, fiziksel süreç ve yeni duruma adaptasyonun sağlanması için erkeklerin gebelik ile ilgili semptomları yaşadığını savunmuşlardır (21).

Birçok insan ise Couvade sendromunun gerçekliği konusunda tereddüt etmektedir. Babaların kilo almasındaki bu şüpheleri; sindirim sistemi problemlerinden kaynaklanabileceğini ve gebe eşinin iştahının artmasından dolayı erkeğin de iştahının artmasına bağlamışlardır. Kusmadan ise tamamen sindirim sistemi hastalıklarını sorumlu tutmuşlardır (27).

Couvade sendromu, erkeklerin gebeliği ve eşinin hislerini yaşamasının bir dışa vurumu olarak düşünülmektedir. Bu sendrom, erkeğin hamile eşi ile bütünleşmesinin bir göstergesi olarak düşünülmüştür (10,13).

Henüz araştırılmamış olan bir başka açıklama ise erkeklerin eşlerinin gebeliğini kıskanmaları ve gebe eşi veya doğmamış bebeğe karşı bastırılmış düşmanlığa bağlarlar. Tüm bu açıklamalar erkek semptomlarının Couvade sendromunu yaşayabileceğini düşündürür (3).

Klein(1991) ise Couvade sendromunun sebeplerini, somatize anksiyetenin bir ifadesi, fetüsü algılama, babalıkla ilgili ambivalan (zıt) duygular, ailenin durumu algılaması ve kıskançlık olarak betimlemiştir (7).

Baba olmayı bekleyenlerde yaşanan semptomlar, hamileliğe hissi olarak katılmaya, önceki çocuk sayısına, dini inanca, yaşadıkları strese ve hamilelik döneminden önceki sağlık durumlarına bağlı olarak ortaya çıktığı belirlenmiştir (0 0).

Drake Verhuls ve Fawcett 1988'de, kadınların ve eşlerinin az sayıda benzer semptom rapor etmeleri ne karşın, bu benzerliklerin istatistiksel önem taşıdığını açıklamışlardır. Bu sonuca göre erkeklerin eşlerinden daha az semptom belirtmelerinin sebebini, erkek ve kadının doğumdan sonraki rol beklentilerinin farklılığına bağlanmıştır. Toplum hamile kadındaki semptomları onaylamasına karşın, ailenin korunmasını üstlenen erkeklerde bu çeşit semptomlar hoş görülmemektedir (10).

Bazı erkeklerin Couvade sendromuna diğerlerinden daha yatkın olduğu düşünülmektedir. Örneğin, kadın yada erkek daha önceden infertilite tecrübesi yaşamış ise yada evlat edinmiş ise bu sendroma yatkınlık artmaktadır (21).

Clinton(1986)'da eşleri gebe yada doğum sonrası dönemde olan 81 erkek üzerinde yaptığı çalışmasında belirlediği sonuca göre, Couvade sendromuna; gebelikle bütünleşme, önceki çocuk sayısı, gelir durumu, etnik kültür, stres düzeyi ve son sağlık durumunun etkili olduğunu saptamıştır (7).

Masoni, Mail, Trimarchi ve arkadaşlarının da 1994 yılında yaptıkları çalışmada ise; fiziksel semptomlarla ilgili olarak Couvade sendromunun varlığını onaylamışlardır(22).

Shapirove, Nass 1986 yılında yaptıkları çalışmanın sonucunda, Couvade deneyiminin tanımlana bileceğini ve bunun gebeliğe reaksiyon gösteren erkeklerde fiziksel semptomlardan psikoza kadar değişen bir hastalığın yanıtı olduğunu savunmuşlardır(25).

Bogren(1985)'in yaptığı çalışmada ise erkeklerin %20'sinin Couvade sendromunu yaşadıkları belirlenmiştir. Çalışmaya katılan kadınların ve erkeklerin %80'i bebeklerini sol kollarında taşıırken, %20'si sağ kollarında taşımaktadırlar. Erkeklerde görülen Couvade sendromunun daha çok bebeklerini sağ kollarında taşıyanlarda var olduğunu saptamışlardır (6).

Bogren'in 1983'de yaptığı çalışmada 81 erkeğin 16'sının sendrom özelliklerine tamamen uyduğunu ve en çok görülen semptomların; kilo alma, diş ağrısı, iştahta azalma ve diğer ağrılar olarak belirlemiştir. Couvade sendromu yaşayan erkeklerin gebelik süresince daha fazla mental semptom gösterdikleri saptanmıştır. Sonuç olarak yazar Couvade sendromunu anksiyetenin somatik bir yansıması olabileceğini düşünmektedir (4).

Couvadin ritüel bir formu, pre-endüstriyel kültürlerde yaşayan antropologlar tarafından gösterilmiştir. Couvadin ritüel formu, babalığın kabulünün sembolik bir ifadesi olarak onaylanmış ve öğrenilmiş sosyal bir davranış olarak tanımlanmıştır (6). İkel toplumlarda halen uygulanmakta olan geleneğe göre doğumun ağrısız seyretmesi, anne ve bebeğin kötü ruhlardan korunması için anne adayı doğum sancıları ile doğum yatağına alındığında baba adayı da bir yatağa yatırılır ve doğumu burada bekler. Bazı baba adayları burada eşleriyle özdeşleşerek doğuma benzer ağrılar bile hissederler (18, 28).

• E - İnsidans

Dünya'da Couvade sendromunun kuzeyli erkeklerde görülme insidansı %11 ile %79 arasında değişmektedir. Güneyli toplumlardaki erkeklerde ise Couvade sendromu hiçbir yayında bulunmamaktadır (16).

Fawcett ve York (1986) yaptıkları çalışmada, erken gebelik, geç gebelik ve lohusalık döneminde olan üç grup çifti incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda her iki çiftin de gebelik esnasında ve doğum sonrası dönemde bazı fiziksel ve psikolojik semptomlar yaşadıklarını saptamışlardır. Kadınların birçok semptomu yaşadığı ve bunların gebeliğin erken döneminde başladığı, doğuma kadar sürdüğü ve semptomların çok azının doğum sonrası dönemde oluştuğunu göstermişlerdir. Buna karşılık erkeklerin kadınlardan çok daha az semptom yaşadığını saptamışlardır. Her üç grupta herhangi bir semptom belirten erkeklerin yüzdesi %25-52 olarak belirlenmiştir (12).

Drake, Verhulst ve Fawcett (1988)'in Kanadalı 22 çift üzerinde yaptıkları çalışmada kadının ve eşinin gebelik ve doğum sonrası dönemde çok çeşitli semptomlar gösterdikleri, fakat erkeklerin belirttikleri semptomların kadınlara göre daha az olduğunu saptamışlardır. Çalışmada herhangi bir semptomu rapor eden erkeklerin yüzdesi %65 olarak belirlenmiştir (0°). Bogren (1984) ilk çocuklarını bekleyen çiftler üzerinde ileriye dönük olarak yaptığı çalışmada erkeklerin, %20'sinin Couvade sendromu deneyimlediği belirlenmiştir. Couvade sendromu deneyimleyen erkeklerin, deneyimlemeyen erkeklerden daha yaşlı olduğu ve annelerine daha fazla bağımlılık tanımladıkları belirlenmiştir ;(5). Bu semptomlara ve insidansa rağmen Couvade sendromunun sebebi hala tam olarak bilinmemektedir (16)

• F - Hemşirelik girişimleri

Kadının bakımını üstlenen hemşire, doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası dönemlerde anne sağlığını koruma ve yükseltme ile ilgili sorumluluklarının yanında, gebeliğin ve doğumun ailenin diğer bireyleriyle de ilgili olduğunun, annenin fiziksel ve ruhsal sağlığının çevresinden ayrı düşünülmeceğinin, annenin sağlığının özelde çocuk sağlığını, genelde aile ve toplum sağlığını ilgilendirdiğinin bilincinde olmalıdır (24).

Anne ve çocuk sağlığı hizmetleri kapsamında hemşirelerin gebelik, doğum ve doğum sonu dönemlerde tamamen anne ve bebek üzerine yoğunlaştığı bilinen bir gerçektir. Sağlık merkezine başvuran gebelerin,

---

5 Rize Kültür Derlemeleri, s. 6.

6 Rize Kültür Derlemeleri, s. 329.

7 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Tezcan, M.: Türk Kültüründe Başlık Parası Geleneği, s. 26.

eşleri çalıştıkları için muayenelere bir akrabası ile gelmeleri, hemşirelerin babalar ile yeterli iletişim sağlayamamasına neden olmaktadır. Hemşireler gebelik ve çocuk gerçeğinin kuvvetlendirilmesinde anahtar kişi olarak, her muayenede baba adayının da bulunmasını sağlayarak babanın ebeveynsel rollerini kabullenmesine destek olmalıdır (3).

Gebe çiftlerle yapılan çalışmalarda, aile eğitim sınıflarına katılan erkeklerin daha olumlu bir psikolojiyle doğuma katıldıkları ve aile ilişkilerinin güçlendiği ortaya çıkmıştır. Antenatal bakım hizmetlerinde önemli rol oynayan hemşireler, aileyi bütüncül bir yaklaşımla ele alıp, gebe ve ailesinin bu yeni duruma fiziksel ve psikososyal yönden uyum sağlayabilmesi için bakım ve eğitim gereksinimlerinin karşılanmasına yardım etmeli ve rehber olmalıdır (8,20).

Gebelik süresince kadınlara bakım veren hemşirelerin erkeğin de yaşayabileceği bu sıkıntılı durumu bilerek her ziyaretinde kocayı da Couvade sendromu yönünden değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu sendromu yaşayan "Gebe erkeğin" kaygılarıyla başa çıkması zor olabilir. Bu yüzden Couvade sendromu yaşayan baba adaylarına destekleyici psikoterapi önerilmeli ve sağlık kuruluşlarına sevk edilmelidir. Ancak kişinin bu belirtilerin kendine özgü olmadığını ve başka erkeklerin de benzer ve daha ağır belirtiler yaşayabileceklerini bilmesi önemlidir. Baba adaylarına yaşadıkları bu semptomların hastalıklardan daha çok ebeveynlik konusundaki yetersiz bilgilerinden kaynaklandığı açıklanmalı ve bu konuda eşlerin bilgilendirilmesi ve danışmanlık yapılması gerekir (10,17,18).

• Sonuç

Aile sağlığı, aile üyelerinin tümünün aile içinde ve dışında en üst fonksiyonel kapasitede olmalarıdır. Aile içindeki etkileşim nedeniyle aile üyelerinden birinin sağlığındaki bozulma aile içindeki dengeyi bozmaktadır (26).

Anne adayının gebeliği, baba adayında da birincil olarak ruhsal değişikliklere, ileri durumlarda ise bedensel belirtilerin ortaya çıktığı Couvade sendromuna neden olabilmektedir. Ruhsal değişikliklerin temelinde, baba kimliği kazanmakla artacak olan sorumlulukların yarattığı kaygılar yatmaktadır (18).

Antenatal bakım hizmetleri veren hemşireler, aileyi bütüncül bir yaklaşımla ele alıp, baba adaylarını da bakıma dahil etmelidirler.

• Kaynaklar

1. Affonso D.D, Mayberry LJ, Lowett S.M, Paul S, "Cognitive adaptation to stressful events during pregnancy and postpartum: development and testing of the case instrument", *Nursing Research*, 43:6, 1994, 383-343.
2. "Anne 1 doğururken baba 9 doğuruyor", www.hurriyetim.com.tr/haber/0,,sis~5@tarih~2002-02-26-@nvid_98723,00.asp, 26 Şubat 2002.
3. Başbakkal Z, " Babaların bebek bakımındaki rolü", Ege Üniver sitesi Hemşirelik Yüksek Okulu, Yayınlanmamış Özgün Çalışması, izmir, 1999.
4. Bogren LY, "The Couvade", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 68:1,1983, 55-65.
5. Bogren LY, "The Couvade syndrome background variables", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 70:3,1984, 316-320.
6. Bogren LY, "The Couvade syndrome and side preference in child holding", *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 71:3,1985, 311-314.
7. Clinton JF, "Expectant fathers at risk for Couvade", *Nursing Research*, 35:5, Sep-Oct1986, 290-295.
8. Coşkun A, " Perinatal hemşirelik yaklaşımı ve ekip çalışmasının önemi" *Perinatoloji Dergisi*, 4:3, 1996, 181-184.
9. Dal G, Sevil Ü, "Gebe kadınların ve eşlerinin algıladıkları fiziksel ve emosyonel yakınmaların (Couvade Sendromu incelenmesi)", T.C Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi, izmir 2002.
10. Drake ML, Verhulst D, Favvett J, "Physical and psychological symptoms experienced by Canadian women and their husbands during pregnancy and the postpartum", *Journal of Advanced Nursing*, 13, 1988, 435-444.
11. "Erkekler de 9 doğuruyor", www.aksam.com.tr/arsiv/aksam/2002/02/25/inci/3.html, 25 Şubat 2002.
12. Fawcett J, York R, "Spouses' physical and psychological symptoms during pregnancy and the postpartum", *Nursing Research*, May/June, 35:3,1986, 145-148.
13. Fawcett J, York R, "Spouses' strength of identification and reports of symptoms during pregnancy and the postpartum period", *Florida Nursing Review*, 2:2, October 1997, 1-10.
14. Homes J, Magiera L, Maternity Nursing, Macmillan Publishing Company, "Expectant father", London, 1987.
15. İrenbe Tıp ve Tüp Bebek Merkezi, "Baba adaylarının gebelik (!) dönemi"www.kadinvegebelik.org/hafta_konu_goster.php?p=17
16. Khanobdee C, Cha Yakul VS, Gay JT, "Couvade syndrome in expectant Thai fathers", *International Journal of Nursing Studies*, 30:2, 1993, 125-131.
17. Klein H, "Couvade syndrome: male counterpart to pregnancy", *International Journal of Psychiatry Medicine*, 21:1, 1991, 57-69.

18. Kocatepe H, "Gebeliğin baba adayı üzerindeki etkileri" <http://www.gebelik.org/dosyalar/cinsellik1.html>, 27 Jan 2001
19. Lıpkın M, Gerri S, Lamb MS, "The Couvade syndrome: an epidemiologic study", *Annals of Internal Medicine*, 96, 1982, 509-511.
20. Martin L, Reeder S, *Maternity Nursing, Sixteen Edition*, JB Lippincott Company, Philadelphia, 1987, 300-305.
21. Mason C, Elvwood R, "Is there a physiologica! basis for the Couvade and onset of paternal Care?" *International Journal of Nursing Studies*, 32:2, April 1995, 137-148.
22. Masoni S, Maio A, trimarchi G, Punzio C, Fioretti P, "Couvade syndrome", *Journal Psychosomatic Obstetrics Gynecology*, 1 5,3, Sep 1994, 125-131.
23. Özkan S, "Baba adaylarında 'Couvade Sendromu¹ riski" www.ntvmsnbc.com/news/137409.asp, 25 Şubat 2002
24. Sertbaş G, "Gebelerde doğum öncesi ve sonrası durumluluk-süreklilik kaygı düzeylerinin incelenmesi", Doktora Tezi, E.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir 1998.
25. Shapiro S, Nass J, "Postpartum psychosis in the male", *Pschopathology*, 19:3,1986, 1 38-142.
26. Taşkın L, *Doğum Kadın Sağlığı Hemşireliği, Sistem Ofset*, Ankara 1995.
27. Weiss RB, "Couvade Syndrome, Symathetic Pregnancy" <http://pregnancy.about.com/library/weekly/aa033197.htm>
28. Williams H, "Couvade Syndrome, Men can feel pregnant too" <http://www.canadianparents.com/articles/sarticles5a.htm>